

Universal Declaration of Human Rights - Susu

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ADAMA XAFE RAFALE SARIYEE DENTEGE

[Preamble]

A kolon fera, ibunadama xa lasiriya nun axa adamaya xafe rafale non findixi yeteralui tigitigira, a bara masen won be, a tinxinyi nun bɔɔɛ sa bara senbe ɔɔɔ dunuya birin kui.

A kolon fera, adamaya xafe sariyee mu mabanbanxi han to i bunadama yira, nafe naniye xi funmalaya, gere, gbaloe nun misikine ya mu ɔɔɔma. Ɔɔɔɔ xabirin bara na sariyee ratinme, gbaloe ɔɔɔmane, gere ɔɔɔ, funmalaya nun misikine ya ɔɔɔ. I bunadamaya bara rasabati nate mui.

A kolon fera, adamaya xafe rafale sariyee rasabatife findixi fe fanyi nan na, alanma ibunadamaya xun xa magaga mange sanyi sariyela yira.

A kolon fera, a pamanee xa xanunteya senbe sofe e bore tagi, sugandi fanyi nara.

A kolon fera, a O.N.U. xa masenyi, i bunadamaya sariyee tigitigi rasabati fe findixi xaxili fanyi nan na, alanmane: ginɛ nun xame xa suxu laxale keren, a xa masen e be, pama xa yiriwe senbeteyafe sabui gbegbe lanxi e tan ma.

A kolon fera a pamanee naxe birin manaxi O.N.U. kui e bara nete tongo adamaya xafe rafale sariyee ratinme fera, na niye mane ibunadamaya xa mabanban.

A kolon fera a birin lanmafe nara yi sariyee nun yi yetera lui tide gbofe, na nɔmane a niyede layidi ratinme.

Malanyi xungbe bara amasen

pamanee xa yi masenyi adamadi suxukima pama nun pamanee birin yira alako a lufera xun dee birin sondonyi ma xaranyinun lonni sabura, na binye nun sariyee rasabatifera pamanee kui nun a farima.

Sariye singe (1)

Adamadie birin barixine e lan yeteralui kui, yete kolonyi nun yete suxu kima. Fondoe nun faxamui na e be boresuxu kima bariboreya fanyi kui.

Sariye firinde (2)

Kankan nɔma a tukude yi sariyee ra, ana dangi nara fisamanteya yo man mu luma mixi be akelide sabura, axa ɔɔɔi rapereki sabura yegeti keren mu naxan kui a ɔɔɔɔɔɔ kima, fate pingi kima, a xui kima, a fere kima, a dine kima na sa fatan pamanee ra xanamu pama ndee ra, fere kima xanamu kigbete nana sa fatan dedera ɔɔɔ naxan nɔe nde bun xanamu dansaxi naxan xa yeteralui ma.

Sariye saxande (3)

Baloe wayibiya birin be, marafulunyi nun xaxilisa.

Sariye naninde (4)

Ndende mulan alu konyiya nun paxankate kui. Konyiya nun ibunadama sare bara raton akeɔa birin ma.

Sariye sulinde (5)

Naxankate nun tɔre mu sama ndende fari. Xanamu yayixare naxan mulan ibunadama be.

Sariye senninde (6)

Kankan xa adamaya daxa axa kolon yire birin.

Sariye soloferende (7)

Adamadi birin lan sariyee kui e man birin lan e xun xa magaga sariyee yi keɲa keren.

Sariye solomasaxande (8)

Bɔoxi sariye banxidɛe lan eka ibunadama keren keren ma xun magaga fee ma naxe bara tuxunsan.

Sariye solomananinde (9)

Ndende mulan a suxu tɔɲɛɛɛ kui, amakankan xanamu bɔxi ma xandi ama.

Sariye funde (10)

Awayibiyaxi ibunadama xafe xa yaxandi alaxinɛra, alankenɛmaya kiti banxi tinxinyira, ayo nun ayalagi waxan naba.

Sariye fu nun keren nde (11)

1. Xa sikenteya bara rasiga adamadi ndema fe kobi rabafe nde xunma, ɲaxankatɛ yo mu daxa a bɛ sinden fo na fe yegi.
2. Mixi yo mulan axa makankan fendema naxan murotɔnxi bɔxi sariyee kui. ɲaxanketɛ gbɛtɛ fan mu dɔɔɔ ama naxan dangi yi fera ba tɛmɛi ɲaxankatɛra.

Sariye fu nun firinde (12)

Birin nun a yetɛkan xafe rapɛrɛki nara. Mixi ɲiya mu naxan yama. A na findi axa denbaya xafera, a lingira xa fera, xanamu a hayie xafera naxan a niɲɛma axa xɔɛya nun a xa lasiriya nu mabere. Awayibiyaxi ibunadama bɛ, sariyɛ xa a xun magaga na fee ma.

Sariye fu nun saxannde (13)

1. Awayibixi mixi bɛ axa a sabatide sugandi anun axa ɲɛɛ a sagora.
2. Adamadi birin nɔma kelide a baride a sa sabati bɔxi gbɛtɛ ma. A man gbilen xa ma gbilenfe.

Sariye fu nun naninde (14)

1. Xɔɔɔ rɔɛ kui, daxa adamadi birin bɛ, axa siga bɔxi gbɛtɛ ma naxan nɔma arasɛnɛ de alako axa axun na kisi.
2. Na sariyɛ daxa exa raba tinxinyi fari, kirae fari naxan anijɛma adamadi mulu tɔɲɛɛɛ kui O.N.U. sariyɛ tɔnyi dɔxi naxe ra.

Sariye fu nun sulinde (15)

1. Adaxa adamadi birin bɛ sɔtɔ de fe ya xa i mini a bɛ.
2. Ndende mu daxa ixa ratɔn i sɔtɔ de xa fera, xanamu iratɔnfe sɔtɔde masara fera.

Sariye fu nun senninde (16)

1. Xa gine nun xamɛ bara suda kamali, adaxa e xa futi raso e tagi, na mufa siɲɔɔɔya ma, baride fema, xanamu dine fema. A man daxa e bɛ, e yetɛ xa denbaya rasabati. E man lan sariyɛ kima futi kui nun futi galife kui.
2. Futi mu nɔma sode fo gine nun xamɛ lan fe keren ma.

3. Nama xunde singe lanxi denbaya nan ma, adaxa na denbaya xun xa makanta nama nun mangasanyi yira.

Sariye fu nun solofere nde (17)

1. Mixi nalu a keren ma xanamu nama nde kui, awayibiya xi a sɔɔde xa lu a sago.
2. Funmalaya nde yo mulan axa adamadi sɔɔse yira.

Sariye fu nun soloma saxan nde (18)

Adamadi birin lan axa axa maɔɔxunyi masen a sagora, a xaxili rawali, a so dine a sagora. Na sariyee noma a nijede adamadi dine masara, a noma denxeniya de a keren xanamu nama yama lɔnni nun namunye sabura.

Sariye fu nun solomanani nde (19)

Adaxa adamadi birin be axa afondo fe masen. Nakui a mulan axa tɔɔe mafixe nde sɔɔ. Na fondo fe masenyi noma rabade naninyi yo mulu ama, a fa findi xibaru fenfera, amasɔɔfera, xanamu ara wundan fera keɔa mɔli birin na.

Sariye mɔɔɔɔɔɔnde (20)

1. Adaxa adamadi birin be axa lan malanyi, xanamu malanyi xunde nde bɔɔe sa naxan kui.
2. Ndende mu karaxan ma sofera lanxunde nde yama.

Sariye mɔɔɔɔɔɔnun keren nde (21)

1. Adaxa adamadi birin jiya xalu axa bɔɔi raperefe kui, a findi i yetera xanamu mixi gbete naxan sugandixi.
2. Adaxa adamadi birin be axa mangasanyi wali sɔɔ a bari bɔɔi ma ta girasa yo mu naxe.
3. Nama waxɔnfe lanma axa masen sugandi tinxinxi kui, naxan nabama temui-temui ma, birin lan sugandi naxan kui, kundo sugandi xanamu sugandi lankene maya xi matexetenyi mu naxan kui.

Sariye mɔɔɔɔɔɔnun firin nde (22)

Wayibiya nara pamanɛ mixi birin xun xa makanta, na findixi daxamuife, dɔɔɔboreya nun lɔnni ratinme sabu nan na. Na fee birin fatanma bɔɔi diexa duruxɔɔe nun xanunteya luti naxan na e nun bɔɔi gbete safera bɔɔi yayilanki fari nun a daxamuie.

Sariye mɔɔɔɔɔɔnun saxan nde (23)

1. Wali, nun mixi waxɔn wali sugandi fe wayibiya xi birin be. Birin ma lan wali munafanyi kui, aman daxa a xun xa makanta wali sɔɔtareya ma.
2. Adaxa birin be fisamanteya mu naxan yama, a mu sundi sɔɔ axa wali bere ma.
3. Ndende walima, awayibiyaxi a be axa musundi sɔɔ naxan noma axa denbaya bun tide, a yigi nun binye sa ma, a man no a malide sabu gbete sɔɔ fera naxan ibunadama xafe makanta ma.
4. Adaxa adamadi birin be axa walikee xa lanxunde nde yayilan e xa munafanyi xun magaga fera.

Sariye mɔɔɔɔɔɔnun naninde (24)

Malabui nun naxe-naxe daxa adamadi birin be a man daxa a be axa wali temui xa sugandi, malabui waxatie xa lu a be a naxee sare sɔɔma.

Sariye mɔɔɔɔɔɔnun suli nde (25)

1. Adaxa adamadi birin be axa sabati sɔɔ alako axa santɛya xa makanta. A tan nun axa denbaya xa yiriwe sɔɔ donse fe kima, sosefe, lingirafe, saribafe anun ibunadama xafe yayiba fe nax an fan a be. A xun xa makanta xa bara fura, xa lanyuri bara a sɔɔ, xa bara fori, xa muna walide, xa kaɲe gine nora xanamu fere yo muna ayi naxan axa mantɔɔli bama.

2. Mali wayibiyaxi ne dingɛya be nun dimediya be. Dimedi birin lan axa meni keɲa keren, a fa sɔɔ futi kui xanamu a fari ma.

Sariye mɔɲɛɲen nun seni nde (26)

1. Adamadi daxa axa matinxini; na matinxinyi daxa axa sa birin sago naxan findi dimedi xunxurie nun a matexie xaran fera. Xarande banxi xunde singe sofe findixi teku non na. Yamakɔta xaranyi nun yirawali xaranyi lanma axa rayiriwa. Lɔnni banxinde xungbe wayibiya xi birin be, birin nun a xaxili bere.

2. Lɔnni lan axa senbe fi adamayama amakenen, a senbe fi ibunadama xa wayibiyae ma. Alan, axa faxamui, di ɲe, marafanyi rasɔɲeya ɲamaneɛ tagi, sie birin tagi, diɛ xundee tagi nun O.N.U. malanyi xa walie rasabati fe boɲe sa kui.

3. Adaxaxine di kanyie be e xa xuri sugandi e naxan fima e xadie ma.

Sariye mɔɲɛɲen nun solofere nde (27)

1. Adaxa adamadi birin be a so ɲama xa lɔnni yayibafe a yetera. Abelexe rawalie tɔne sɔɔ yamakɔta walie nun munafanyie naxe minima a kui.

2. Adaxa birin be axa xaxili rawali, a belexe rawali nun yamakɔta walie munafanyi xun magaga naxee yayilan fe fatanxi atan na.

Sariye mɔɲɛɲen nun solomasaxan nde (28)

Adaxa adamadi birin be axa a fondo rasiga yi sariyee ratinme fe xɔn ɲamane kui nun a farima.

Sariye mɔɲɛɲen nun solomanani nde (29)

1. Lanle rakamali daxi na ibunadama be axa ɲama kui, ɲama naxan findi axa adamaya a nun axa yeteralui sabura.

2. Sariye dande saxine adamadi birin be axa maraba, a nun axa yeteralui rasabati kui, na nan aninɛma axa na maraba anun axa yeteralui mabanban sadɔɔfe mixi gbete ra alako taxasi nun yiriwe sabati ma ɲama kui kinaxe naxan a yete ra.

3. Na wayibiyae nun na yete ralui mu nɔma rabade muku O.N.U. waxɔnfe nun axa sariye saxie xanbi.

Sariye tongosaxan nde (30)

Sariye nun wayibiya yo muna yi masenyi xungbe kui naxan kiraya nde masenxi ɲamane be, malanyi xanamu mixi nde be naxan aninɛma axa kewali nde raba naxan sabui nɔma mayibiya e nun sariyee naxee masen xi nee xunnakanade.